

Jacob Hoogstad (1702-1776).

EEN VLAARDINGER IN DIENST VAN DE VERENIGDE OOSTINDISCHE COMPAGNIE

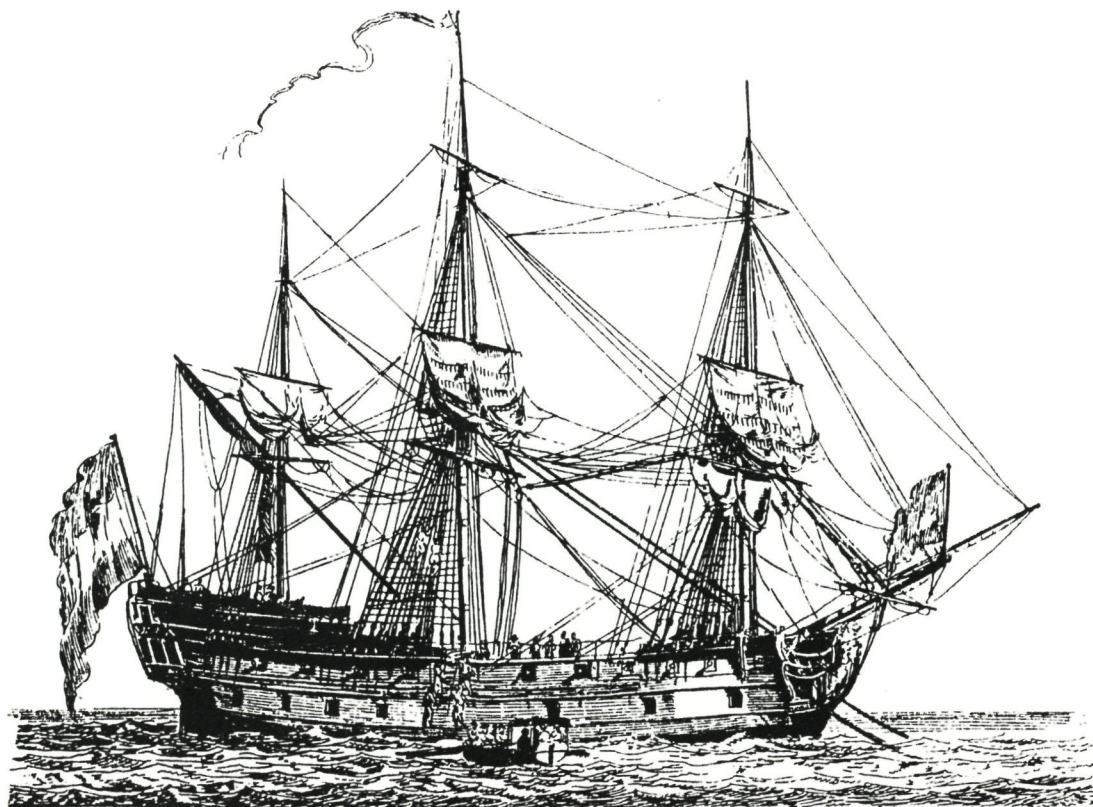
P. J. Moree

Op 19 februari van het jaar 1736 vond omstreeks zes uur 's avonds in het Engelse Kanaal een ernstige scheepsramp plaats. Drie Nederlandse Oostindiëvaarders, die hun reis een dag eerder waren begonnen, liepen vast op de beruchte zandbank Goodwin's Sand. Twee van deze schepen, de 'Meermond' en de 'Loosdrecht', werden volkomen vernietigd en de wrakstukken dreven in zee weg. Dit debâcle betekende het einde van de schipperscarrière van de drieëndertig-

jarige gezagvoerder van de 'Meermond', de Vlaardinger Jacob Hoogstad, een man die bijna twee decennia gevaren had voor wat toen 's werelds grootste handelsmaatschappij was: de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC).

Wie was deze Jacob Hoogstad en hoe was hij bij de VOC verzeild geraakt? Hoe verliep zijn carrière bij de Compagnie en hoe kon de scheepsramp, die aan zijn loopbaan zo'n abrupt einde maakte, gebeuren? Wat gebeurde er met Hoogstad ná 1736? Op al deze vragen tracht dit korte artikel een antwoord te geven. Een antwoord, dat niet alleen het een en ander vertelt over onze maritieme geschiedenis, maar dat hopelijk ook iets bijdraagt aan onze kennis over het achttiende-eeuwse Vlaardingen.¹

Oostindische Compagnie Schip. Uit: G. Groenewegen, Verzameling van Vier en tachtig Stuks Hollandsche schepen, Rotterdam 1789.

Jacob Hoogstad, Frank Verzijde en de VOC

In het jaar dat Jacob Hoogstad werd geboren was de VOC exact honderd jaar oud. In 1602 was deze Compagnie opgericht, met als hoofddoel het verkrijgen van de dure veelgevraagde specerijen uit Azië. Na een periode van ongeveer tachtig jaar was de VOC erin geslaagd een zeer uitgestrekt handelsimperium op te bouwen. Men bezat onder meer vestigingen aan de Kaap de Goede Hoop, in India (Suratte, Malabar, Coromandel en Bengalen), op Ceylon, in Japan en in de Indonesische archipel. De belangrijkste vestiging van de Compagnie in de Oost was Batavia (het huidige Djakarta), waar de Hoge Regering (Gouverneur-Generaal en Raden) zetelde. In patria, dat wil zeggen in de Republiek der Verenigde Nederlanden, werd het bestuur van de Compagnie gevormd door zeventien bewindhebbers, beter bekend als de Heren XVII. Zij werden door zes verschillende kamers afgevaardigd, te weten Amsterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam, Hoorn en Enkhuizen. Ieder jaar opnieuw zorgden de kamers ervoor dat er diverse vloten van VOC-schepen naar de Oost konden vertrekken. Elke kamer had een eigen scheepswerf, waar schepen gebouwd en gerepareerd werden. De VOC-bodems voeren via de Kaap de Goede Hoop naar Batavia of Ceylon. Het aanleggen aan de Kaap op heen- en terugreis, in verband met het aan boord nemen van verse proviand, was verplicht. Aan boord van een Oostindiëvaarder waren gemiddeld meer dan tweehonderd mensen te vinden. Naast soldaten, ambachtslieden en passagiers bestond het grootste deel van de opvarenden uit het zeevarend personeel, van scheepjongen tot schipper. Personen met de meest uiteenlopende nationaliteiten konden zich onder de zeevarenden bevinden, maar — dit zal duidelijk zijn — men kon ook uit een plaats als Vlaardingen afkomstig zijn.²

Jacob Hoogstad werd op 24 september 1702 gedoopt te Vlaardingen als vijfde kind van Goossen Cornelisz. Koolhaalder en Jannetje Jacobsdr. Hoogstad. Koolhaalder was, net als zijn vader en grootvader, stuurman ter haringvisserij.³ Vlaardingen groeide in de eerste helft van de achttiende eeuw uit tot de eerste haringstad van de Republiek, terwijl in andere Nederlandse plaatsen dit bedrijf verliep.⁴ Zou het niet logisch geweest zijn als ook Hoogstad zich — geheel in familietra-

ditie — in deze tak van visserij had begeven? Jacob koos echter niet voor een haringbuis, maar voor een Oostindiëvaarder. Het vermoeden dat een andere Vlaardinger, ene Frank Verzijde, er de oorzaak van was dat Hoogstad dienst nam bij de VOC, lijkt gerechtvaardigd. Deze in 1683 geboren Verzijde had bij de Compagnie een behoorlijke carrière opgebouwd. Ooit in een lage rang begonnen, was Verzijde in 1716 benoemd tot de hoogste zeevarende rang, schipper.⁵ Toen schipper Verzijde in 1718 opnieuw voor de Compagnie naar de Oost vertrok, nam hij de toen vijftienjarige Hoogstad met zich mee.

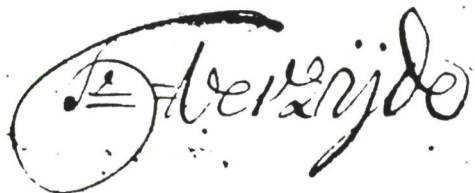
Hoogstad werd op het fluitschip de 'Meerhuizen' aangesteld als 'jongen' (hulpje van de officieren), de laagste rang op een Oostindiëvaarder. Op 4 mei 1718 liet schipper Verzijde de zeilen hijsen en begon de reis naar het verre Batavia. De heenreis verliep voorspoedig en na de verplichte verversingsstop aan de Kaap de Goede Hoop bereikte de 'Meerhuizen' op 20 november Batavia. Gedurende de drie jaren die volgden bleef schipper Verzijde in Azië varen en al die tijd week de jonge Hoogstad niet van zijn zijde. Reizen naar Bengalen, Gamron, Padang en Ceylon werden gemaakt. Op 22 november 1721 aanvaardde het tweetal tenslotte de thuisreis met het schip de 'Berbices'. Na ruim vier jaar varen zouden Hoogstad en Verzijde Vlaardingen terugzien. Eenmaal aan de Kaap aangekomen, kreeg Verzijde te horen dat de commandeur van de retourvloot met schip en al in een 'zwaare tempest' vergaan was. Op 11 maart 1722 werd Verzijde tot commandeur benoemd: hij kreeg de taak om naast de 'Berbices' nog zestien andere Oostindiëvaarders veilig naar Texel te dirigeren. Toen op vrijdagmorgen 10 april een zuid-oostenwind begon te waaien, lichtten de zeventien schepen hun ankers en begonnen aan de thuisreis.⁶

Hoogstad moet op deze eerste reis naar de Oost flink wat ervaring opgedaan hebben. Hij zal het harde zee-mansleven ongetwijfeld goed hebben leren kennen. Om misdrijven aan boord van haar schepen tegen te gaan had de Compagnie strenge straffen ingesteld. We weten dat Hoogstad op zijn eerste reis tenminste éénmaal getuige is geweest van een openbare strafpleging: het van de ra vallen. De Duitse militair Ernst Christoph Barchewitz, die zich aan boord bevond van de

'Geertruyd', een van de zeventien schepen van Verzijdes retourvloot, heeft daarvan een schriftelijke getuigenis nagelaten. Hij beschrijft dat toen de vloot bij het eiland Ascension was aangekomen, "liess unser Admiral (=Verzijde/PJM) einen Canon-schuss thun und die rothe Flagge wehen, welches ein Zeichen war, dass er Justiz halten wolte. Also kamen alle Schiffe zusammen, schlossen einen Circul am das Admiral-Schiff herum, hielten stille, und sahen der Justiz zu; es muste aber ein Matrose dreijmal von der grossen Rhaa herab fallen". Deze matroos, die een collega met een mes ernstig verwond had, werd — nadat zijn voeten met lood verzwaaard waren — overboord gestoten en opgehesen tot aan de grote ra. Vervolgens liet men hem drie keer achter elkaar in het water vallen. Barchewitz noemde het een harde straf, maar wel een juiste, want volgens hem was er "kein unbandiger Thier in der Welt als ein Matrose".⁷

De schepen arriveerden alle veilig in augustus 1722 in patria. Op dinsdagochtend 22 september verscheen Verzijde voor de vergadering van de Heren XVII in Amsterdam en deed verslag van de reis. Na nog een gepaste beloning voor zijn kundige zeemanschap ontvangen te hebben, zei Verzijde de Compagniesdienst vaarwel. Hij keerde terug naar Vlaardingen, huwde er en werd reder ter haringvisserij. De ex-schipper was tot zijn dood in 1736 een welgesteld burger, die lid was van de Vlaardingse Vroedschap. Hij bekleedde functies als weesmeester, thesaurier en schepen.⁸ Verzijdes VOC-carrière was dus in 1722 voorbij, maar hoe zat het met de loopbaan van de nu negentienjarige Jacob Hoogstad?

Handtekening van Frank Verzijde onder een notariële akte van 10 september 1731, Gemeentearchief Vlaardingen, Notariëel Archief, inv. nr. 30.

Promotie: van jongen tot schipper

Toen Hoogstad in 1722 in de Republiek der Verenigde Nederlanden terugkeerde kreeg hij voor de ruim vier jaar die hij bij de VOC in dienst was geweest in totaal een kleine 240 gulden uitbetaald. De gages die de Compagnie aan haar personeel uitbetaalde waren vrij laag. Een bevaren matroos kon er met zijn elf gulden per maand geen gezin aan de wal van onderhouden.⁹ En Hoogstad was al die tijd jongen geweest, met een maandelijks gage van vijf gulden! In de geringe verdiensten van de Vlaardinger zou echter spoedig verandering komen, want in de jaren 1723-1729 wist hij op te klimmen van derde stuurman (derdewaak) tot schipper.

Op 9 januari 1723 zeilde de inmiddels twintigjarige Hoogstad als derde stuurman op het schip 'Westerbeek' van Texel weg. Zijn gage was door deze opmerkelijke promotie (de rang van matroos werd overgeslagen) verviervoudigd: hij verdiende nu zesentwintig gulden per maand. Na zes maanden bereikte de 'Westerbeek', onder de Amsterdamse schipper Jan Kluit, Batavia. Na drie maanden stapte Hoogstad over op de 'Castricum', waarmee hij op 5 juli 1724 weer in Texel arriveerde. De door hem in ruim anderhalf jaar verdiende 450 gulden haalde hij in oktober van dat jaar op bij de kamer Amsterdam.¹⁰

Anderhalf jaar na zijn terugkeer vertrok Hoogstad onder schipper Jochem Thijssen op de 'Haarlem' naar Ceylon, waar hij na ruim vijf maanden aankwam. Hoogstad was inmiddels opgeklommen tot onderstuurman, met een maandgage van tweeëndertig gulden. In juli 1727 was hij weer terug in patria en haalde twee maanden later zijn verdiende geld op.¹¹

Hoogstad was zijn carrière begonnen bij de kamer Amsterdam en hij bleef er al die tijd voor varen. Zo ook in 1727, toen hij met een gage van achtenveertig gulden per maand als opperstuurman op de 'Haften', een fluitschip onder commando van de Amsterdammer Hendrik Smit, weer naar de Oost vertrok.¹² Het is waarschijnlijk dat Hoogstad al vóór zijn vertrek trouwplannen had, want kort na zijn terugkeer met dit schip in juni 1729, trad hij in het huwelijk met de bijna drie jaar oudere Maria de Wit. Maria was de oudste dochter van de Vlaardingse reder Barent de Wit en diens

Handtekening van Jacob Hoogstad onder een notariële akte van 30 augustus 1755, Gemeentearchief Vlaardingen, Notariël Archief inv. nr. 50

vrouw, Dina de Meijer. Vader De Wit was een prominent Vlaardinger, die al sinds 1703 vroedschapslid was en die onder meer de functies van burgemeester, schepen thesaurier en huwelijkscommissaris had bekleed.¹³ De nu zevenentwintigjarige Hoogstad had zeker geen onverstandige keuze gemaakt!

Na anderhalf jaar met zijn — intussen zwangere — vrouw in Vlaardingen gewoond te hebben, werd Hoogstad toch weer gelokt door het ruime sop. Het feit dat hij nu zelf het commando over een schip kreeg, zal zijn beslissing vergemakkelijkt hebben. De ondernemende Vlaardinger had er dus twaalf jaar over gedaan om op te klimmen van jongen (met een gage van vijf gulden per maand) tot schipper (zesenzestig gulden per maand).

Op 29 december 1730 vertrok schipper Hoogstad met het datzelfde jaar gebouwde schip 'Meermond' van Texel. Het schip voer in zevenenhalve maand naar Colombo (Ceylon). Onderweg waren er enkele opvarenden gestorven en toen hun nagelaten spullen bij openbare vendutie bij de grote mast te koop werden aangeboden, kocht ook Hoogstad een aantal zaken, waaronder vishaken, zoutvaatjes, hammen en hangsloten. De jonge schipper bleef nog drieëntwintig maanden op de 'Meermond' varen voor hij in juli 1733 weer voet op Nederlandse bodem zette.¹⁴ Terug in Vlaardingen wachtte Hoogstad tragisch nieuws: zijn eerstgeborene was reeds begraven.¹⁵

Een half jaar later vertrok Hoogstad (nu voor tweeënzeventig gulden per maand) wederom met een schip

van de kamer Amsterdam, de 'Knappenhof'. Voordat hij op 23 januari 1734 wegzeilde, om "in qualiteit van schipper te navigeren na Batavia", waren Hoogstad en zijn vrouw eerst voor een Amsterdamse notaris verschenen om hun testament te laten opmaken. Zij benoemden elkaar tot erfgenaam en voogd over eventuele kinderen en stelden legaten vast voor Maria's ouders en moeder Hoogstad. In Batavia aangekomen, stapte Hoogstad over op de 'Duinbeek', waarmee hij repatrieerde.¹⁶ Dat zijn werkgevers bijzonder tevreden over hem waren, blijkt uit een gedecoreerde beker, die hem (waarschijnlijk door de bewindhebbers van de kamer Amsterdam) bij zijn terugkeer aangeboden werd. Het opschrift van de beker luidt: "'t behoude reijs van 't schip Knappe Hoff, gefoert door Capteijn Jacob Gosen Hoogstad A° 1734". De beker was in het midden versierd met een zeilschip, omgeven door een krans van bladeren.¹⁷ Hoe toepasselijk bij een man, in wiens vaargeschiedenis niets verkeerd leek te gaan. Niets?

Het vergaan van de 'Meermond': het einde van een VOC-carrière

De carrière van schipper Hoogstad nam een dramatische wending in het jaar 1736. Op 12 februari van dat jaar liepen dertien Oostindiëvaarders, onder commandeur Jan Almees, bij Texel in zee. In de nacht van 12 op 13 februari bemerkte de commandeur echter dat "de wind westelijk liep, en de lugt swaar en donker in het noordwesten stont, (en) de wind hand over hand toenam" en hij besloot de loods Jan Arents. Bruijdegom en alle stuurlieden van de 'Hillegom', waarop Almees schipper was, bij elkaar te roepen. Omdat men een storm uit het noordwesten vreesde, besloot men gezamenlijk om weer binnen te lopen. Almees gaf de andere twaalf schepen het sein de steven te wenden en deed dit zelf ook. Vijf schepen merkten niets van dit sein en voeren verder. De overige acht bodems keerden terug naar Texel. Almees zou zijn beslissing spoedig betreuren, want bij het terugvaren had hij het ongeluk om met zijn schip de 'Hillegom' "tegens de Zuiderhaecks (een zandbank bij Texel/PJM) te stooten, en teenemael te verongelukken, sonder dat er iets naamwaardigs van heeft kunnen gesalveert worden, uijtgesondert alleen het meerder gedeelte van het volk". In zeer korte tijd werd de 'Hillegom' verbrijzeld.

Het was het (voorlopige) einde van de loopbaan van Almees, een zeer ervaren zeeman, die de Compagnie al vierendertig jaar gediend had en die reeds elf maal de reis naar de Oost volbracht had.¹⁸

Met het vergaan van de 'Hillegom' was de tragedie echter nog niet voorbij. Drie van de schepen die op Almees' sein naar Texel teruggekeerd waren, te weten de 'Meermond' (waarop Jacob Hoogstad voor de tweede maal schipper was), de 'Loosdrecht' en de 'Buis', zeilden op 18 februari onder Hoogstads commando weer uit. De volgende dag zijn omstreeks zes uur 's avonds deze drie schepen "op d'Engelse kust, aan de Droogte genaemt Godwins zant, (...) vastgeraakt, daer (zijn) de schepen Meermont en Loosdrecht, meedegants aan stukken geslagen, en vervolgens in zee (...) weggedreeven". Ook de 'Buis' liep vast op de zandbank Goodwin's Sand, een uitgestrekte en beruchte ondiepte voor de oostkust van Kent, maar raakte er weer van af en kon – na reparatie in Duins – de reis naar Indië voortzetten.¹⁹ Jacob Hoogstad zou de Oost echter nooit meer bereiken.

Op 27 februari ontvingen de bewindhebbers van de kamer Amsterdam een missive van Gerard Bolwerk, de VOC-vertegenwoordiger in Londen, "houdende dat drie grote Compagnieschepen en een Galjod (de loodsboot/PJM) op Goodwinsand waren vastgeraakt". En op 1 maart ontving de kamer een missive van Jacob Hoogstad zelf, waarin hij melding maakte van de ramp.²⁰ Zes dagen later ontvingen de Staten van Holland een missive van de heer Hop, een Nederlandse gezant aan het Engelse hof, waarin geschreven stond dat men in zeevarende kringen aldaar zeer verwonderd was "over het verongelukken der dry Oostindische schepen op Goodwinsand, het selve ten eenemaal attribueerende aan *volkoomen onkunde van de officieren, of wel aan negligentie*".²¹ Er werden dus duidelijk vraagtekens geplaatst bij het optreden van de officieren van de drie schepen, en in het bijzonder bij de deskundigheid van Hoogstad, de oudste van de drie schippers, onder wiens commando men weer was uitgezild.

Wat nu volgde was een grootscheeps onderzoek naar de oorzaken van de dubbele ramp, dat eigenlijk een betere beschrijving verdient dan hier wordt gegeven.

Op 15 maart besloten de Amsterdamse bewindhebbers dat de Examineur der stuurlieden, Cornelis Stuurman (What's in a name?), de scheepsjournalen van de 'Hillegom', de 'Meermond' en de 'Loosdrecht' moest onderzoeken en op 9 april werd een commissie van vijf oude VOC-schippers gevormd, die het gedrag van de drie scheepsoverheden moest bekijken.²² Alle schippers en stuurlieden, maar ook de loodsen die bij de affaire betrokken waren, werden ondervraagd en legden (vaak zeer tegenstrijdige) verklaringen af. Deze verklaringen, waaronder die van Hoogstad, zijn bewaard gebleven en bevinden zich thans in het Algemeen Rijksarchief in 's-Gravenhage. Ofschoon alle betrokkenen schuld ontkenden, kwam Examineur Stuurman tot de conclusie dat de officieren van de drie verongelukte schepen "slegte en onvoorzichtige zee-lieden" waren, wier gedrag niet te verontschuldigen was, "want zij hebben alle haer pligt niet waargenomen".²³ De commissie van vijf schippers keurde in haar eindrapport het terugzeilen van Almees en de anderen naar Texel af, maar meende dat het verongelukken van de 'Hillegom' aan de loods te wijten was geweest. Een veel harder oordeel velde de commissie over het gedrag van Jacob Hoogstad en de schipper van de 'Loosdrecht', Willem Vroom. Hun verontschuldiging werd door de commissie afgewezen en hen werd gebrek aan zeemanschap verweten.²⁴

Op 23 augustus besloten de Staten van Holland, nadat ze op de hoogte waren gesteld van bovengenoemde rapporten, aan de bewindhebbers van de kamer Amsterdam te schrijven dat zij er voor moesten zorgen "dat de loots en scheepsofficieren, welke volgens de voors. Informatien en Bescheiden groffelijk soudén hebben gemanqueert aan haar devoir, en daar door soudén oorzaak wesen van het voors. Notabel verlies, daar over te regt gestelt moogen worden". Vier dagen later werd deze missive in de vergadering van de Kamer Amsterdam voorgelezen.²⁵ Weer later, op 11 september, besloten de Heren XVII de behandeling van deze zaak geheel over te laten aan de bewindhebbers van de kamer Amsterdam, "behoudens nogtans dat de Scheepsoverheden daer op beschijden geweest, pro interim niet werden geemployeert in dienst van de Compagnie".²⁶ Jacob Hoogstad en de andere officieren werden dus op non-actief gezet. Bij dit besluit, dat in de praktijk uiteraard neerkwam op schorsing wegens

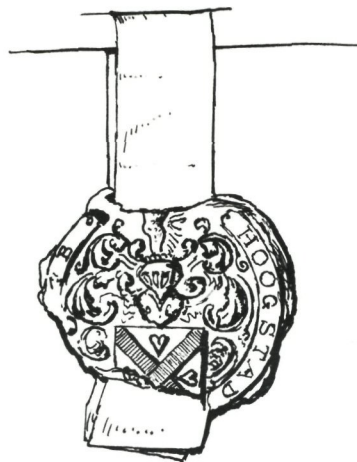
incompetentie, lieten de genoemde scheepsofficieren het niet zitten.

In maart 1738, dus ruim twee jaar na de scheepsramp, werd in de vergadering van de Heren XVII een request van Jacob Hoogstad, Willem Vroom en Pieter Allershof (die opperstuurman op de 'Meermond' was geweest) behandeld, waarin ze verzochten "omme weder te moogen worden gerehabiliteert, en in dienst van de Compagnie aangenomen". De Heren XVII besloten het advies van de zes kamers van de VOC in te winnen, om dan vervolgens op een later tijdstip op de zaak terug te komen. Dit gebeurde op 8 september van het genoemde jaar. Bij deze gelegenheid werden alle betrokken officieren — ook die van de 'Hillegom' — volledig gerehabiliteerd. Na een hernieuwd onderzoek was men kennelijk tot de conclusie gekomen dat de schuld van het vergaan van de drie kostbare Oostindiëvaarders gezocht moest worden bij de loods van het schip de 'Hillegom' en bij de "voorzeilder" (schipper van de loodsboot) van de 'Meermond' en de 'Loosdrecht'! Van de diensten van deze beide heren wenste de Compagnie in de toekomst geen gebruik meer te maken.²⁷

Na twee jaar mocht Hoogstad dus weer gaan varen voor de VOC. Toch heeft hij nooit meer een voet op een VOC-bodem gezet. Hoogstad was intussen namelijk terecht gekomen in die typisch Vlaardingse economische bedrijvigheid, waarin zijn familie al generaties lang werkte: de haringvisserij. Alleen werd hij geen stuurman op een haringbuis, hij werd reder!

Haringreder en vroedschapslid

Na de afwikkeling van de scheepsramp keerde Hoogstad terug naar Vlaardingen en werd daar haringreder. Hij zal weinig introductie nodig gehad hebben, want zijn schoonvader (overleden in 1735) was een invloedrijke reder geweest. In juni 1737 machtigde Dina de Meijer, Hoogstads schoonmoeder, hem om alle vergaderingen van boekhouders van haringschepen bij te wonen.²⁸ Dat Hoogstad vanaf dat jaar ook meteen zelf boekhouder en reder was, blijkt uit een tweetal notariële akten, waarin de stuurlieden van de haringbuis 'De roos van Jericho' (waarvan Dirk van Assendelft de boekhouder was) verklaarden dat de een de vleet van

Zegel van Jacob Hoogstad uit 1752, gemeentearchief Vlaardingen (tekening van A. Bijl Mzn.)

de ander had stukgevaaren.²⁹ Het zou ondoenlijk zijn om alles te vertellen over Hoogstad als haringreder, omdat hij bijna veertig jaar in deze bedrijfstak actief bleef. Al die tijd bleef zijn naam opduiken in de Vlaardingse 'Registers van de haringaanbreng'. Ook was hij vanaf 1756 lid van de Vlaardingse Vroedschap. Functies als burgemeester, schepen en schepencommissaris werden door Hoogstad bekleed. In maatschappelijk opzicht heeft Hoogstad, die ook nog als koopman te boek stond, het dus niet slecht gedaan.³⁰ Toch is hier enige voorzichtigheid geboden, want de kapitalen van het Vlaardingse patriciaat, waarvan hij deel uitmaakte, waren nauwelijks te vergelijken met de rijkdom in de grote Hollandse steden. "Had een reder in Vlaardingen niet erg veel succes in zaken, dan eindigde hij zijn leven met niets. (...) Er was hier absoluut geen sprake van handelshuizen of commerciële familiëdynastieën, maar veeleer van eenmansmiddenstandsbedrijfjes".³¹

Af en toe dook in het latere leven van Jacob Hoogstad de VOC toch nog even op. Zo zal Hoogstad ongetwijfeld geparticipeerd hebben in de verboden — maar op grote schaal bedreven — particuliere handel op de

NAAM LYST E

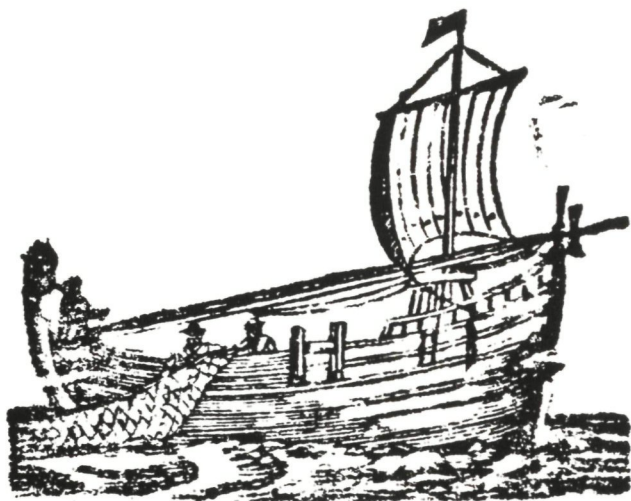
DER

Boekhouders, Schepen, en Stuurlieden

VAN DE

HARING-SCHEPEN,

In't Jaar 1775. van de Maas en 't Noorder-
Quartier, ter Haring-Visscherye uytgevaren

r' Enchuysen, Gedrukt by d' Wed: Jan van Gieslen.

(8)

Damen der Schepen. *Damen der Stuurlieden:*

Cornelis van Letten.

De witte Lam

Hendrik Boog.

De op Reedery

Ary Prinse van Rooyen.

Zee Lust

Pieter Koster.

De Nieuwe Bouwery

Kornelis Poldervaard

De Vrede

Aries van Noord.

Pieter 'Suyker.

De Simon en Geertruy

Simon Admiraal

Job Versendaal.

De Jobanna Maria

Pieter Spape.

Ary van Letten, den Ouden.

De Nieuwe Dorp de Ketel

Cornelis van Rosseg.

Anthony van den Ham.

De Catharina

Kornelis de Gorter.

d' Adrianus

Jan van der Borden.

Jan Rokusfe Polderman.

De Reimpje en Alida

Peye Noerdhoek

Jacob Hoogstat.

De johannis

Ary den Breem

Oost. In augustus 1755 machtigden Hoogstad en Laurens Polderman de Amsterdamse koopman Jan Graafman om voor hen van de Heren XVII 2880 gulden en 20 stuivers te ontvangen, het bedrag van een wissel die ten behoeve van beide Vlaardingse kooplieden aan de Kaap de Goede Hoop was getrokken.³² Ook op een andere en minder plezierige manier kreeg Hoogstad nog met de Compagnie te maken: zijn zoon Goossen overleed in VOC-dienst.

In de jaren 1740-1744 werd het gezin Hoogstad uitgebreid met drie zonen en een dochter. Barent, gedoopt op 14 februari 1740, werd net als zijn vader reder in de haringvisserij. Dina, gedoopt op 16 september 1742, huwde met de Rotterdamse koopman Volkert van der Willigen en de op 1 maart 1744 gedoopte Johannes werd predikant. Maar Goossen, gedoopt op 19 april 1741, werd, net als zijn vader in diens jonge jaren, gelokt door de grote vaart naar de Oost. Op tweeëntwintigjarige leeftijd vertrok Goossen als onderstuurman in juni 1763 met het schip 'Giesenburg' van de kamer Amsterdam uit Texel. In oktober van dat jaar bereikte deze bodem onder de Katwijkse schipper Thijs Fierman de Kaap de Goede Hoop. De zwaar zieke Goossen ging direct het Kaapse hospitaal in, waar hij op 26 oktober overleed.³³ Een tragisch en voortijdig einde van een carrière.

Jacob Hoogstad is op 24 augustus 1776 op drieëntwintigjarige leeftijd in Vlaarding en overleden. Zijn vrouw Maria was reeds in maart 1756 gestorven. Toen Hoogstads executeurs-testamentair, zijn zoon Johannes en schoonzoon Volkert van der Willigen een inventaris maakten van alle nagelaten bezittingen en schulden, vonden zij in Hoogstads huis aan de westzijde van de Hoogstraat een groot aantal artikelen, waarvan enkele wellicht uit zijn Compagniestijd dateerden: een aantal Ambonse meubelstukken, een flinke voorraad Japans porcelein (koffie- en theeserviezen) en Oostindisch textiel. Tussen de vele honderden artikelen in de inventaris vallen voorts nog "een scheepje" (in het voorkamertje) en "een doosje met zeeoraalen" (in een bovenkamer) op. Naast zijn huis liet Hoogstad een pakhuis met erf ("aan de Westzijde van de Hooftkade"), twee stukken weiland bij de Zuidbuurtse weg, obligaties, een aantal parten in schepen enz. na.³⁴

Jacob Hoogstad was een Vlaardinger die na een abrupt einde van zijn schipperscarrière bij de Oostindische Compagnie voor een leven aan de wal als reder-koopman koos. Ondanks het feit dat hij door de bewindhebbers in 1738 van alle blaam gezuiverd werd, is hij nooit meer teruggekeerd in hun dienst. Maar het eerherstel zal hem ongetwijfeld welkom zijn geweest. De levensloop van Hoogstad laat zich achteraf eenvoudig vergelijken met die van de man die hem waarschijnlijk op het idee van een VOC-carrière bracht, Frank Verzijde. Beide Vlaardingers klommen op van de laagste rang bij de VOC tot schipper en verwisselden op een bepaald moment hun VOC-bodem voor aan aantal haringbuizen.

Toen Hoogstad in 1756 — net als Verzijde dertig jaar eerder — ook nog een plaats kreeg in de Vlaardingse Vroedschap, werden de twee eeuwen later geschreven woorden van de nog immer ondergewaardeerde Nederlandse schrijver Nescio bewaarheid:

"God is wat eentonig in z'n creaties en vervalt in herhalingen".³⁵

Noten

- 1 Dit artikel is een bewerking — na aanvullend onderzoek — van een hoofdstuk uit een door de auteur geschreven onderzoeksverslag, geschreven in het kader van een in het academisch jaar 1984-1985 aan de Rijksuniversiteit te Leiden gegeven doctoraal werkcollege zeegechiedenis, onder de inspirerende leiding van Prof. dr. J. R. Bruijn en mevr. drs. E. S. van Eyck van Heslinga. Beide docenten worden bij deze hartelijk bedankt voor hun waardevolle suggesties en nimmer aflatende steun.
- 2 Voor een overzichtsgeschiedenis van de Compagnie kan worden verwezen naar F.S. Gaastra, *De geschiedenis van de VOC* (Bussum 1982).
- 3 Gemeente-archief Vlaarding en (hierna te noemen: GAV), kwartierstaat 1600-1776 Jacob Goossensz. Hoogstad; GAV, Handschriftenverzameling, inventarisnummer 321, Genealogische verzameling 'Hoogstad-De Wit' (hierna te noemen: H321). Leendert Gijsensz. Koolhaalder (ca. 1600-na 1672) en zijn zoon Cornelis Leendertsz. Koolhaalder (ca. 1640-na 1691) en kleinzoon Goossen Cornelisz. Koolhaalder (1664-1730) waren allen stuurman ter visserij. Laatstgenoemde had vijf kinderen, te weten Maria (gedoopt op 25-2-1691 en snel daarna gestorven), Cornelis (gedoopt op 15-2-1693), Maria (gedoopt op 21-8-1691), Griettie (gedoopt op 21-7-1700) en Jacob. Zie ook: *Nederland's patriciaat* 57 (1971) 217-224.
- 4 J. P. van der Voort, *De rederijen en handelsmaatschappijen Hoogendijk en de Doggermaatschappij in de jaren 1745-1775* (Vlaarding en 1975) 4.

- 5 Naar Frank Verzijde en andere Vlaardingers in dienst van de VOC wordt door de auteur momenteel nog onderzoek verricht. Een korte voorstudie over twee van hen verscheen in 1987: P. J. Moree, 'Kornelis en Marten den Breems: twee broers in VOC-dienst', in: W. den Breems, 500 jaar Den Breems (Vlaardingen 1987) 19-22.
- 6 J. R. Bruijn e.a., Dutch-Asiatic shipping in the 17th and 18th centuries II en III, RGP grote serie nrs. 166 en 167 ('s-Gravenhage 1979) reisnummers 2348 en 6515 (hierna te noemen: DAS); Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage (hierna te noemen: ARA), VOC-archief, inv. nr. 5717, scheepssoldijboek 'Meerhuizen' (1718); ARA, VOC-archief, inv. nr. 10741, copie dagregister Kaap de Goede Hoop 1722, 11-3 en 10-4-1722.
- 7 Ernst Christoph Barchewitz, Neu-vermehrte Ost-Indianische Reisebeschreibung (Erfurt 1751) 661-663.
- 8 ARA, VOC-archief, inv. nr. 162, originele resoluties Heren XVII 1719-1722, 22-9 en 28-9-1722; J. H. van Linden van den Heuvel en J. Hoogendijk Kzn., De regeering van Vlaardingen ('s-Gravenhage 1911). In de Vlaardingse Vroedschap zaten "twintig der voornaamste ingezetenen" van de stad, die voor hun leven zitting hadden en gekozen werden door een vergadering van de Vroedschap, de schout en baljuw. Jaarlijks werden er uit de Vroedschap twee burgemeesters (leiding), zeven schepenen (het gerecht) en twee thesauriers (administratie der stadsfinanciën) gekozen.
- 9 Gaastra, Geschiedenis van de VOC, 85.
- 10 DAS 2525 en 6575; ARA, VOC-archief, inv. nr. 5804, scheepssoldijboek 'Westerbeek' (1723).
- 11 DAS 2647 en 6687; ARA, VOC-archief, inv. nr. 5856, scheepssoldijboek 'Haarlem' (1726).
- 12 DAS 2706 en 6739; ARA, VOC-archief, inv. nr. 5878, scheepssoldijboek 'Haften' (1727).
- 13 GAV, H321. Jacob Hoogstad en Maria de Wit huwden op 21-8-1729. Barent de Wit (1663-1735) was vanaf 1700 reder te Vlaardingen. Hij was op 26-2-1699 te Leerdam gehuwd met Dina de Meijer (1676-1756) en op 25-12-1699 lieten zij Maria, de oudste van hun vier kinderen, dopen in Vlaardingen. Toen De Wit stierf zette Dina de Meijer het rederijbedrijf van haar man voort.
- 14 DAS 2830 en 6864; ARA, VOC-archief, inv. nr. 5928, scheepssoldijboek 'Meermond'; (1730). Op 22-1-1731 kocht Hoogstad vier kluwen papier en zes dozijn hangsloten (van de overleden korporaal Ijsaack Sprong), op 11-2 acht dozijn hammen (van de overleden matroos Klaas Conjene), op 16-3 vishaken (van de overleden constabelmaat Anthonie Thiele) en op 31-3 twee zilveren zoutvaatjes (van de overleden opperzeilmaken Jacob Jansz. Gruijs).
- 15 GAV, H321. Op 1-2-1731 werd een kind van Jacob Goosz. begraven.
- 16 DAS 2946 en 6920; ARA, VOC-archief, inv. nr. 5987, scheepssoldijboek 'Knappenhof' (1734); Gemeente-archief Amsterdam, Notarieel Archief, inv. nr. 9352, notaris Mathijs Maten de Jonge, 12-1-1734, testament van Jacob Gooijssen Hoogstadt en Maria Barents de Witt.
- 17 GAV, H321. Deze beker was in 1921 in het bezit van mevrouw Silvergieter Hoogstad (toen woonachtig in 's-Gravenhage). Zij was een achterkleinkind van de predikant Phillippus Silvergieter Hoogstad (1777-1859), een kleinzoon van Jacob Hoogstad.
- 18 DAS 3012 t/m 3024. De vijf schepen die niet terugkeerden naar Texel en veilig de reis naar de Oost volbrachten, waren de 'Castricum', de 'Kerkwijk', de 'Kerkzicht', het 'Huis te Marquette' en de 'Noordwaddinxveen'. Naar Texel keerden terug de 'Van Alsem', 'De Buis', het 'Huis te Foreest', de 'Loosdrecht', de 'Meermond', de 'Vis' en de 'Vreeland'. Deze schepen vertrokken opnieuw op 18 en 19-2-1736. ARA, VOC-archief, inv. nr. 4996, stukken betreffende het vergaan van de VOC-schepen Hillegom, Loosdrecht en Meermond op hun uitreis naar Indië, 1736. Dit is een verzameling van veertien archiefstukken over deze scheepsramp, waaronder een samenvattend "kort verhael van het ongeluk aan drie Oost-indische schepen van de camer Amsterdam met namen Hillegom groot 160 voet, De Loosdrecht groot 145 voet, en Meermond 145 voet, mitsgaders de Buijs van de camer Enhuijsen groot 130 voet, in het uijtgaan in de maand Feb^r deeses jaars 1736 overgecomen".
- 19 ARA, VOC-archief, inv. nr. 4996, stukken; DAS 3013. Een groot aantal zeevaardenden, soldaten en ambachtslui van de 'Buis' deserteerden na de stranding. In Duins kwamen 139 nieuwe zeevaardenden en soldaten aan boord.
- 20 ARA, VOC-archief, inv. nr. 256, resoluties kamer Amsterdam 1734-1736, 27-02 en 01-03-1736. Bolwerk bleef voortdurend missiven over deze kwestie sturen.
- 21 ARA, Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, inv. nr. 173, jaar 1736, 07-03-1736. Op 10-03-1736 ontving men bericht uit Brussel, dat de stuurman, de bootsman en zeventien matrozen van de 'Meermond' te Oostende waren aangekomen.
- 22 ARA, VOC-archief, inv. nr. 256 resoluties kamer Amsterdam, 12-03, 19-03, 22-03 en 09-04-1736. De vijf schippers waren Arij Boogaart, Cornelis Dobbels, Gerrit Staal, Jan Riebock en Simon de Groot.
- 23 ARA, VOC-archief, inv. nr. 4996, stukken, rapport van de Examineur Stuurman op de journalen van de schippers Almees, Hoogstad en Vroom, 21-03-1736.
- 24 ARA, VOC-archief, inv. nr. 4996, stukken, rapport van de ... schipheeren op het journaal van Jan Almees, 14-04-1736 en rapport van de schipheeren ... op het journaal van Jacob Goossen Hoogstad en Willem Vroom gevoert hebbende de scheepen Meermond en Loosdrecht, 25-04-1736. Hoogstad en Vroom werd onder meer verweten het dieplood niet (goed) genoeg gebruikt te hebben, waardoor de aanvaring met de zandbank had plaatsgevonden.
- 25 ARA, Staten van Holland, 23-08-1736; ARA, VOC-archief, inv. nr. 256, resoluties kamer Amsterdam, 27-08-1736.
- 26 ARA, VOC-archief, inv. nr. 166, originele resoluties Heren XVII 1736-1739, 11-09-1736.
- 27 Ibidem, 18-03 en 08-09-1738.
- 28 GAV, Notarieel Archief, inv. nr. 34, notaris Michiel de Vooght, 29-06-1737.
- 29 Ibidem, 04-12-1737 en 24-01-1738.
- 30 De hoeveelheid materiaal over Jacob Hoogstad ná 1736 (notariële akten, registers van haringaanbreng enz.) is nogal om-

vangrijk en bevindt zich onder meer in de gemeentearchieven van Vlaardingen, Schiedam en Rotterdam. Een verder onderzoek naar Hoogstads vele activiteiten zou nog vele interessante zaken kunnen opleveren. GAV, H321: Hoogstad was Vroeschapslid van 1756 tot 1776. Hij was burgemeester (1758, 1759, 1763, 1764, 1766, 1767, 1771, 1772 en 1776), schepencommissaris (1756 en 1757) en schepen (1760-1762 en 1765). Voorts waren Maria en hij regent en regentes van het Weeshuis in 1739-1743 en was hij weesmeester (1743-1745, 1749-1751 en 1768-1770).

- 31 Th. J. Poelstra, 'Het Reedershuys 1651-1977', in: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1977, 64.
- 32 GAV, Notarieel Archief, inv. nr. 50, notaris Pieter de Vooght, 23-08 en 30-08-1755.
- 33 GAV, H321; DAS 3866; VOC-archief, inv. nr. 6426, scheepssoldijboek 'Giesenburg' (1763). Kort voor zijn overlijden stelde Goossen Hoogstad aan de Kaap de weesmeester Johannes van Zittert en de boekhouder Jan Nicolaas Schot aan om zijn nalatenschap te beheren. Pas op 03-05-1768 werd aan Theodorus van Effen, gemachtigde van Jacob Hoogstad, Goossens resterende gage uitbetaald.
- 34 GAV, H321; Gemeente-archief Rotterdam, Oud Notarieel Archief, notaris Petrus Constantinus van Rijk, 14-10-1776. De inventaris van de bezittingen van Hoogstad is bijna honderd foliovellen lang en kan hier uiteraard niet in extenso worden weergegeven. Toch zou het mijns inziens interessant zijn een dergelijk testament eens – voorzien van commentaar – te publiceren. Aardig is bijvoorbeeld het boekenbezit van de godvrezende Hoogstad: "een bijbel in quarto", "een bijbel in folio met koper beslag" en "Brakel Redelijke godsdienst". Met dit laatste wordt bedoeld Willem à Brakels Redelijke Godtsdienst, in welke de goddelijke waerheden des Genadenverbonds worden verklaart, tegen partijen beschermt, en tot de practijke aangedrongen enz., een zeer populair handboek voor gereformeerde dogmatiek en moraal.
- 35 Nescio, Boven het dal en andere verhalen (Amsterdam 1961) 104.

Bijlage. Betrokkenen bij het verongelukken van de schepen 'Hillegom', 'Meermond' en 'Loosdrecht' in februari 1736

Volgens het in noot 18 genoemde samenvattende rapport waren bij de scheepsramp van februari 1736 de volgende zee-officieren betrokken:

Op het schip 'Hillegom':

Schipper Jan Almees van Alkmaar (33)
opperstuurman Frederik Markus van Dantsigh (11)
onderstuurman Jan Kuijper van Delft (18)
onderstuurman Abraham Swart van Amsterdam (9)
derdewaak Jurriaan Koperslager van Flensburg (12)
derdewaak Hendrik Dederling van Bergen (4)

Op het schip 'Meermond':

schipper Jacob Goossen Hoogstad van Vlaardingen (20)
opperstuurman Pieter Alderhoff van Groningen (10)
onderstuurman Claas Israels van Stockholm (15)
onderstuurman Watse Dammes van IJslon (nooit gediend bij de VOC)
derdewaak Jan Helman van Dantsingh (13)
derdewaak Jonas de Wit van Amsterdam (11)

Op het schip 'Loosdrecht':

schipper Willem Vroom van Amsterdam (22)
opperstuurman Hendrik Silekes van Ruijggewalde (9)
onderstuurman Jacob Wiebe van Elbingh (10)
onderstuurman Jan Tolman van Straalsont (9)
derdewaak Evert Penterman van Leeuwaarden (6)
derdewaak Hendrik Schierhout van Amsterdam (4)

Het getal tussen haakjes geeft het aantal jaren Compagniesdienst van de desbetreffende officier aan. Dit zou voor Jacob Hoogstad moeten betekenen dat hij reeds in 1716 (in plaats van 1718) in VOC-dienst was. Voor dit feit heb ik echter in het VOC-archief geen enkele aanwijzing gevonden. Alle bovenstaande zee-lieden werden tussen februari 1736 en september 1738 niet meer in dienst van de VOC aangenomen.